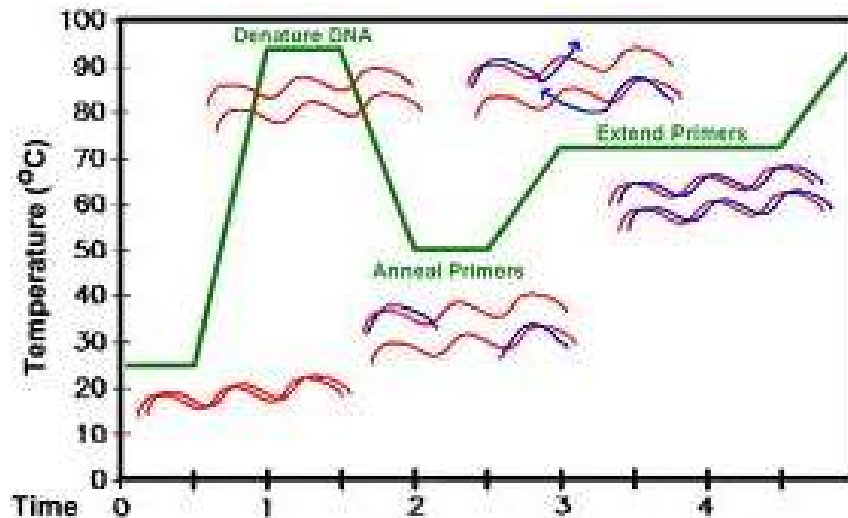

PCR

Polymerázová řetězová reakce

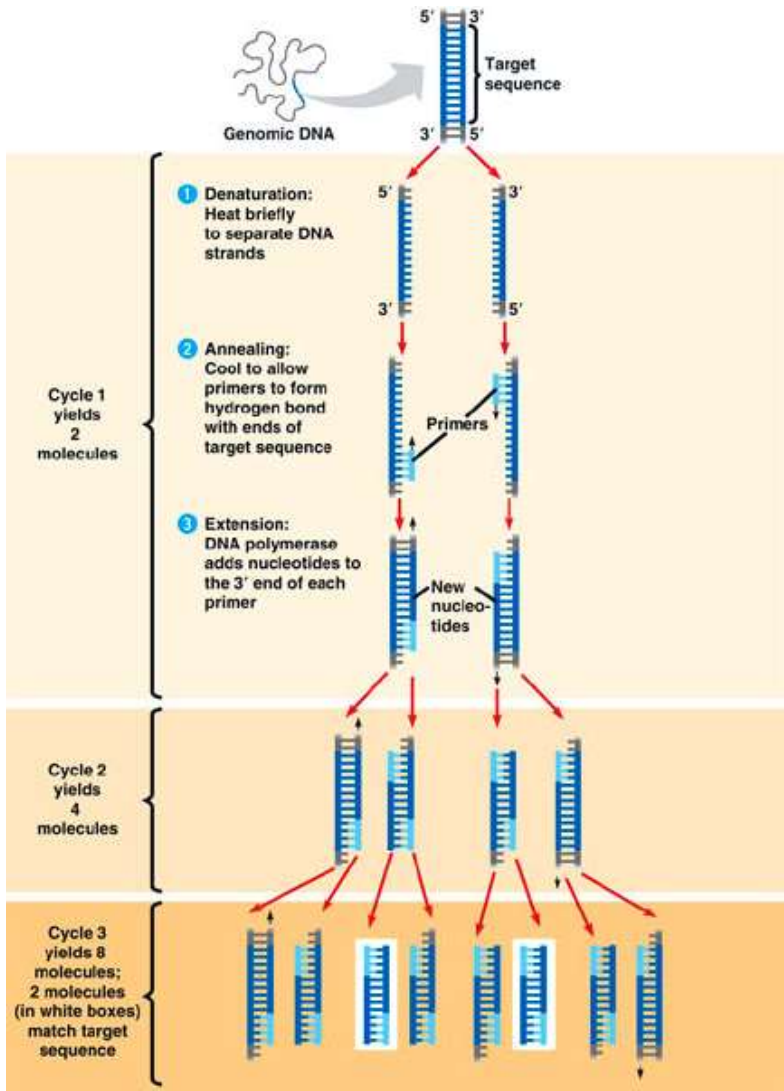
Metody molekulární biologie pro farmaceuty

Ing.Dr. Branislav Ruttkay-Nedecký
ruttkay-nedeb@vfu.cz

POLYMERÁZOVÁ ŘETĚZOVÁ REAKCE

PCR umožňuje selektivní zmnožení (amplifikaci) určité oblasti DNA v podmínkách in vitro; a to procesem, který připomíná replikaci DNA in vivo.

1983 – Karry Mullis
(Dostal nápad během
noční jízdy autem)
1993 – Nobelova cena za chemii

<http://schoolworkhelper.net/pcr-uses-steps-purpose/>

ZÁSADNÍ PŘEDPOKLADY SPRÁVNÉ POLYMERACE

Přítomnost templátu

Polymerace je možná pouze podle známé matrice DNA
- templátu-

Přítomnost primeru

Nelze začít z nuly

Komplementarita

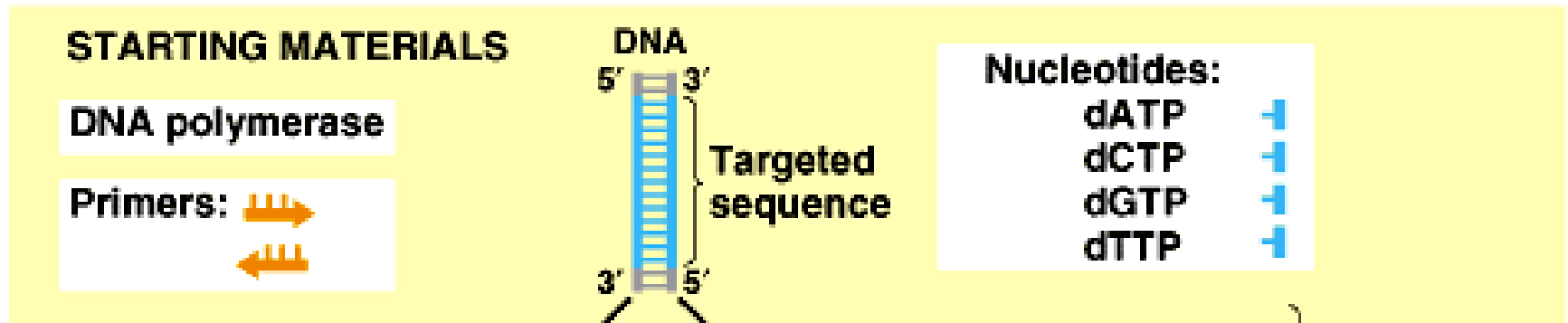
K polymeraci nukleotidů dochází vždy podle
komplementární dvojice primer/templát

Směr polymerace

Připojování nukleotidů je vždy ve směru 5' - 3'

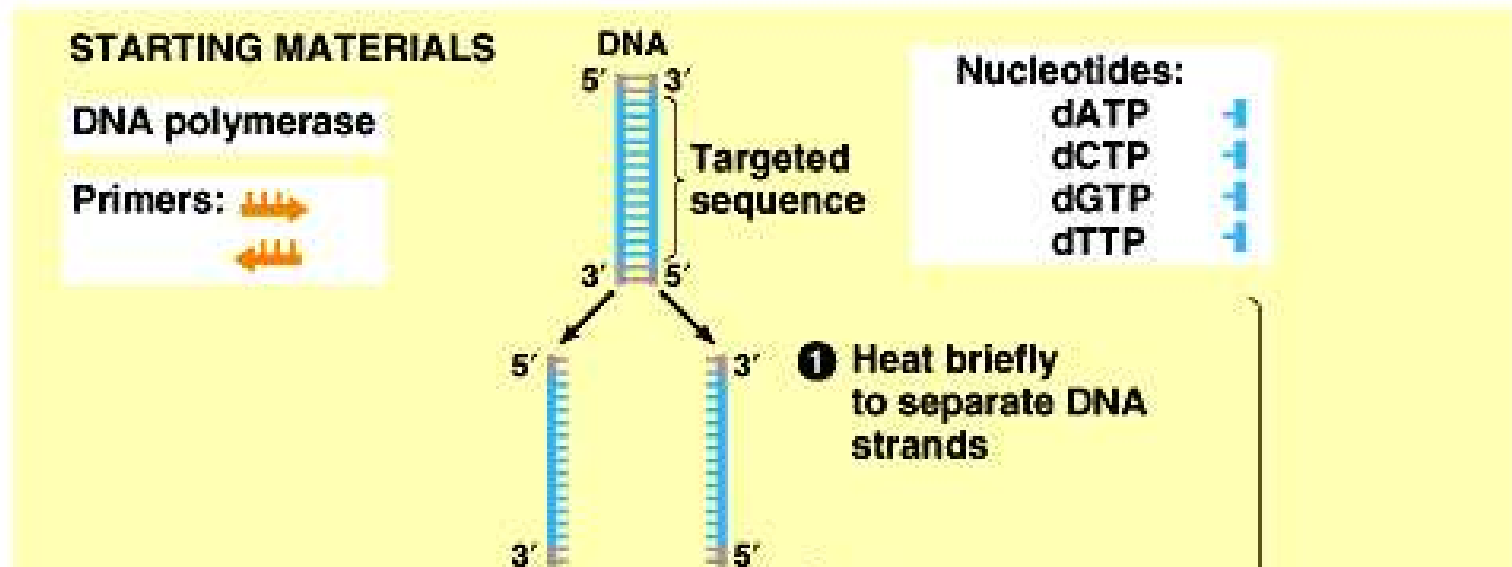
PCR - KOMPONENTY

- **Templát – DNA, která má být namnožena**
  - **MgCl₂**
- **Nukleotidy dNTPs** (dATP, dCTP, dGTP, dTTP)
  - **Primery** (forward and reverse primer)
Primery-oligonukleotidy ohraničující cílovou sekvenci
  - **Taq DNA polymeráza**
Zajišťuje připojování nukleotidů

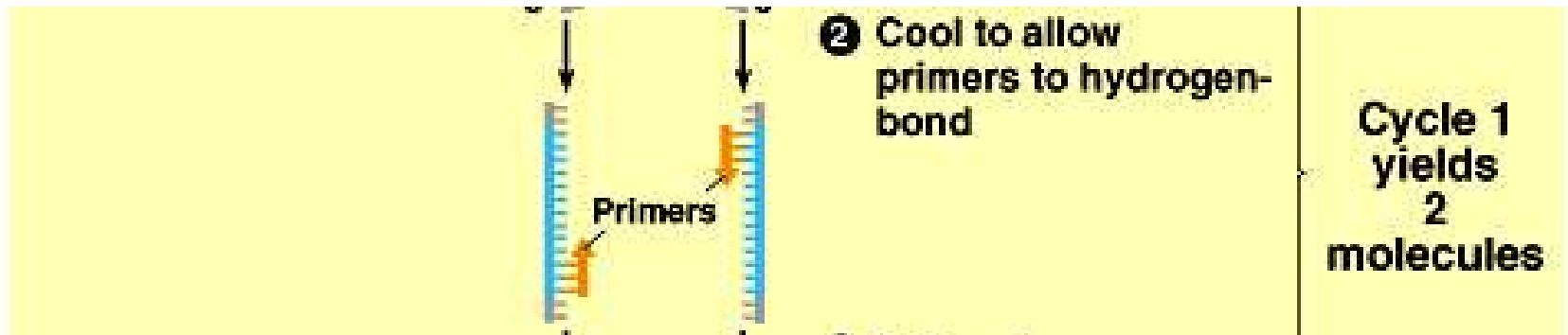
PCR – PRŮBĚH DENATURACE DNA

Prvním krokem je krátké zahřátí celé směsi na 94°C -96°C. Teplem se poruší vodíkové vazby a oba řetězce DNA se oddělí

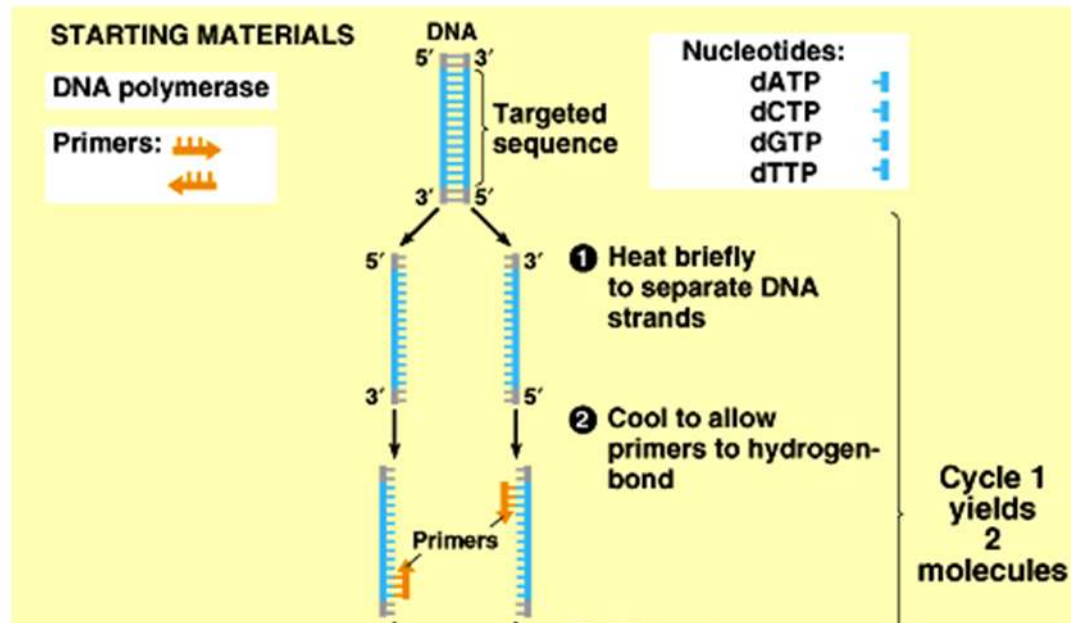
PCR – PRŮBĚH ANNEALING

Druhým krokem je nasedání primerů (annealing).
Ochlazení reakční směsi na 50°C - 65°C
umožní primerům navázat se na cílovou DNA
vodíkovými můstky podle pravidel komplementarity

PCR – PRŮBĚH PRIMERY

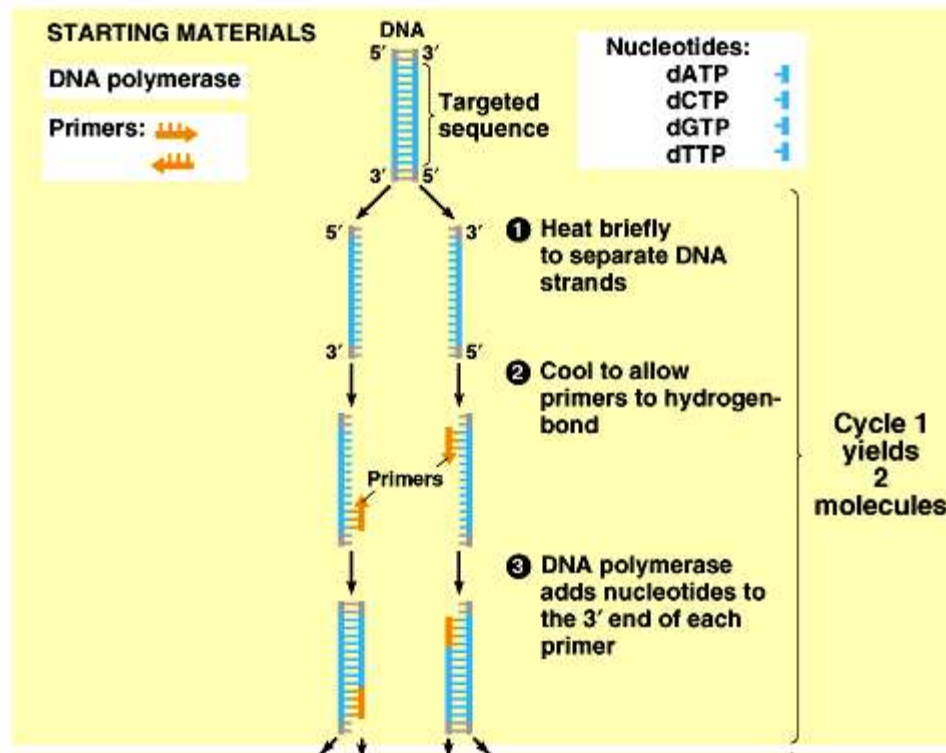
Primery jsou krátké, synteticky vyrobené molekuly jednořetězcové DNA (20-30 nukleotidů), které jsou komplementární ke koncům DNA, která má být amplifikována. Primery tak determinují místo na DNA, které má být zmnoženo (na obrázku označeno **modře**)

PCR – PRŮBĚH EXTENSION

Třetí krok:

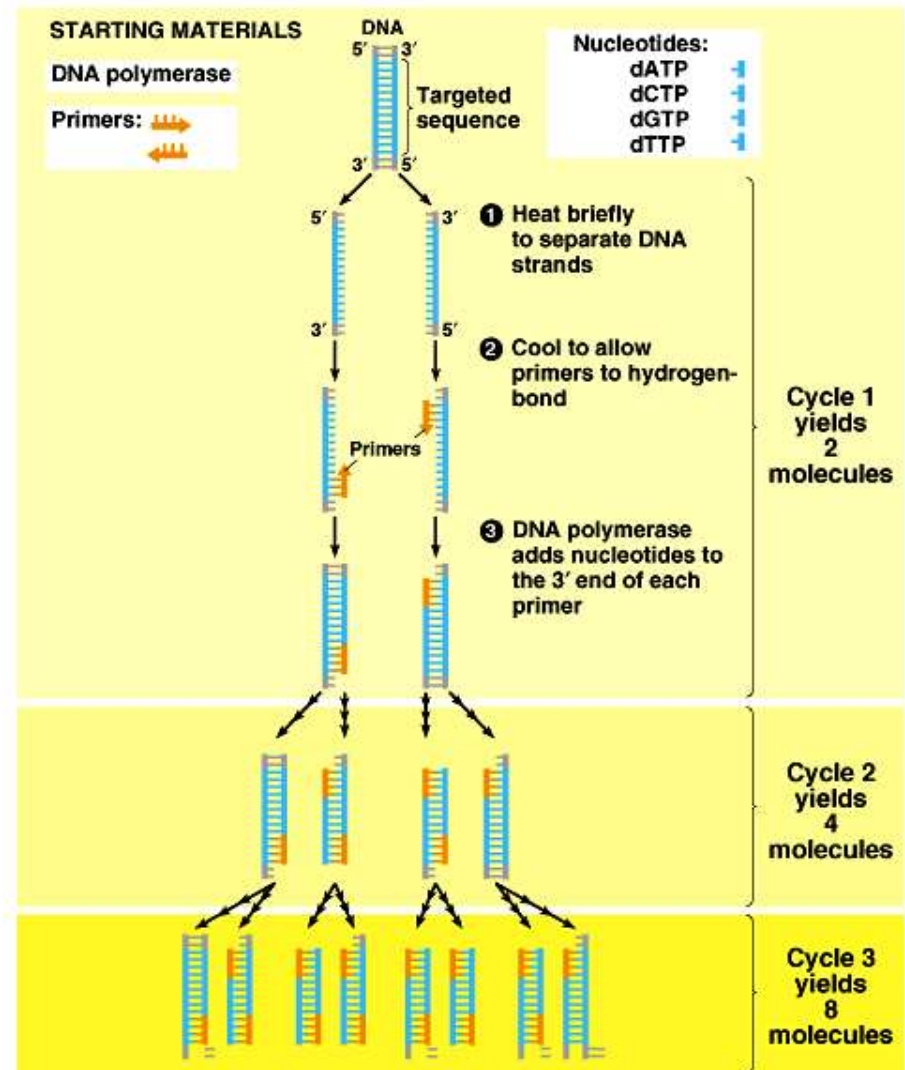
DNA-polymeráza nyní může přidávat nukleotidy k 3' koncům primerů, jako při obvyklé replikaci
Směs je zahřáta na 72°C .

PCR – PRŮBĚH CYKLY

- Směs je nyní znovu ohřáta a začíná nové kolo cyklu
- každé kolo trvá pouze asi 5 minut. Výsledkem je dvojnásobné množství cílové DNA, dlouhé i stovky párů bází
- tento tříkrokový cyklus je následně opakován znovu a znovu. Za třicet cyklů je možno teoreticky obdržet miliardu kopií

Copyright © Pearson Education, Inc., publishing as Benjamin Cummings.

POČET CYKLŮ

- analytická PCR – ne více než 40
- nejčastěji 25-35 cyklů
- vyšší počet cyklů vznik nespecifických artefaktů
- vyčerpávání komponent reakce
- degradace polymerázy i DNA

Například při vyčerpání primerů se zbývající nukleotidy účastní syntézy nespecifických produktů, které vznikají po vzájemném annealingu již vzniklých amplikonů a výsledkem jsou delší amplifikační produkty vytvářející „šmouhy“ na elektroforetickém gelu

ZÁVĚREČNÁ EXTENZE

- slouží k dokonalému dosyntetizování všech produktů
- probíhá po dobu 5-15 min. při 72°C
- poté je možné produkty amplifikace uschovat a následně analyzovat

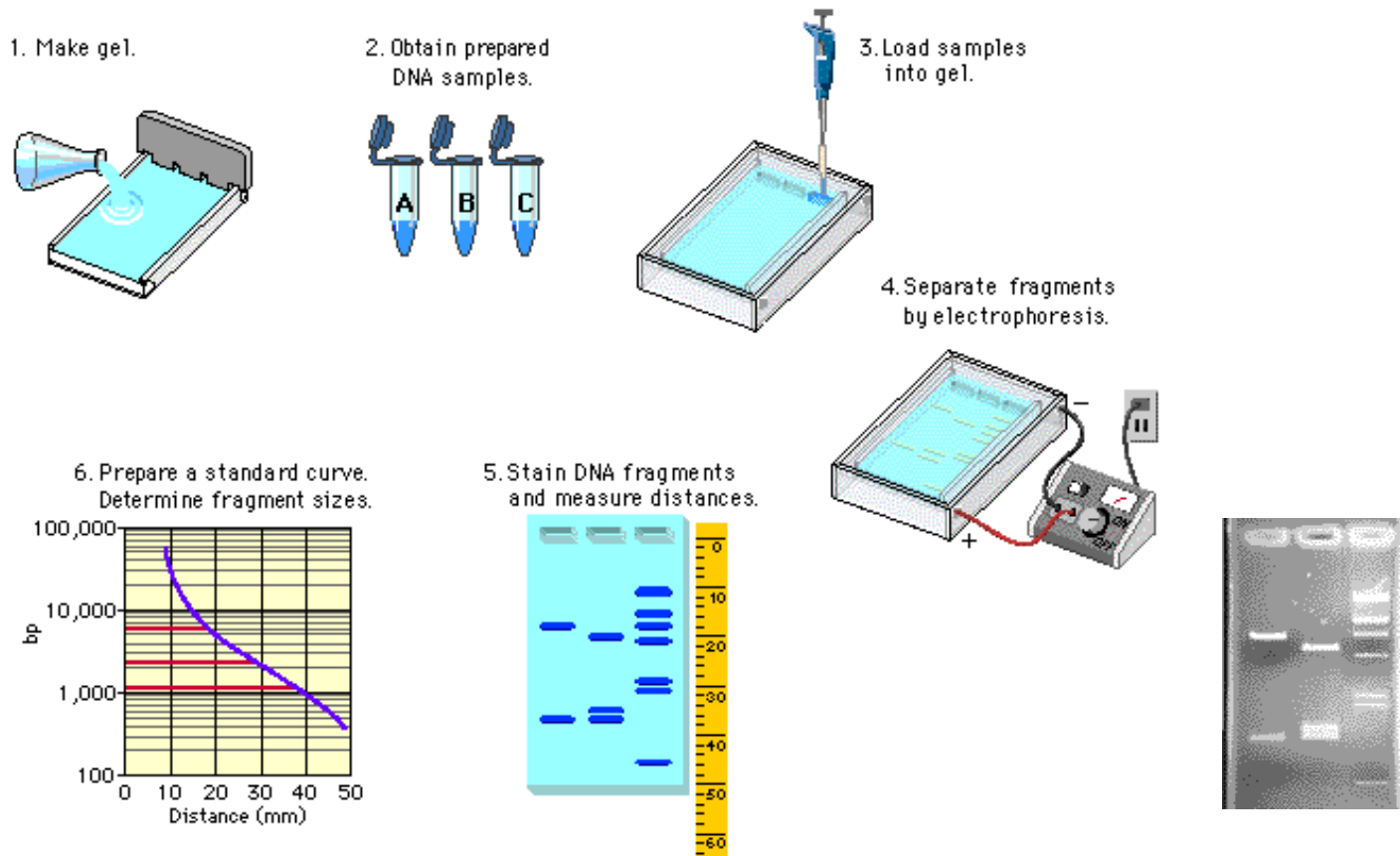
Technické provedení PCR - termocyklery

- Mikroprocesorem kontrolované zařízení, které obsahuje kovové reakční bloky **vyhřívané a chlazené polovodiči** (Peltierova pumpa), **vodou, vzduchem** nebo **mikrovlnami**
- Termocyklery dokáží automaticky rychle měnit teplotu v reakčních blocích mezi třemi základními teplotami PCR cyklu

PCR vyhodnocení **GELOVÁ ELEKTROFORÉZA**

Gelová elektroforéza je metoda, která odděluje jednotlivé fragmenty DNA na základě jejich pohybu gelem. Pohyb je způsoben elektrickým polem. Směr a rychlost pohybu je dán nábojem molekul, jejich velikostí a tvarem a rovněž velikostí náboje elektrického pole a složením gelu. DNA je záporně nabitá, bude se tedy pohybovat ke kladnému konci

SLOŽENÍ REAKČNÍ SMĚSI

- **Termostabilní DNA polymeráza** (1 – 2 U/ reakci; tolerance 0.5 – 5 U/reakci)

enzym	5' → 3'	3' → 5'
<i>Taq</i>	ano	ne
<i>Tth</i>	ano	ne
<i>Pfu</i>	ne	ano

Hot start polymerázy – DNA polymeráza vázaná na protilátku,
zabránění polymeraci při RT – 70 °C,
nutná počáteční denaturace (2 – 10 minut / 95 °C)

vyšší specifita reakce

TEPLOTA PŘIPOJENÍ PRIMERŮ

T_m (melting temperature)

teplota, při které se bude zhruba 50% primerů v reakci vázat k templátu.

$$T_m = (\text{počet G+C}) \times 4 + (\text{počet A+T}) \times 2$$

T_a (annealing temperature)

teplota, při které bude docházet k vazbě většiny primerů v reakci k templátu

$$T_a = T_m - 4^\circ\text{C}$$

Výpočet T_m a T_a – příklad

Jakou T_m a T_a mají tyto primery?

Primer forward (dopředný) 5'- AAA GTT CGC TCA GGT ACG – 3'

Výsledek : T_m = 54°C, T_a = 50°C

Primer reverse (reverzní) 5'- CGT ACG CAT CGT GCG AGC – 3'

Výsledek : T_m = 60°C, T_a = 56°C

Ideální annealingová teplota této dvojice primerů bude 50°C

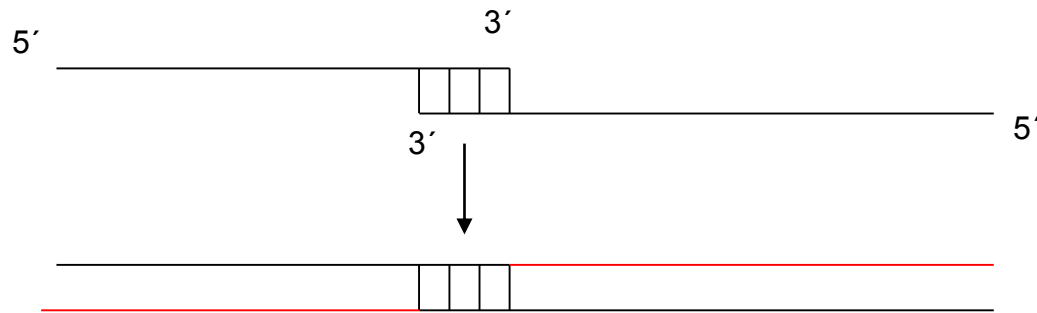
SLOŽENÍ REAKČNÍ SMĚSI

- **Oligonukleotidové primery**

koncentrace v reakční směsi 0.1 – 1.0 mM (optimalizace – qPCR)

20 – 30 nukleotidů, CG ~ 40 - 60%, podobná T_m

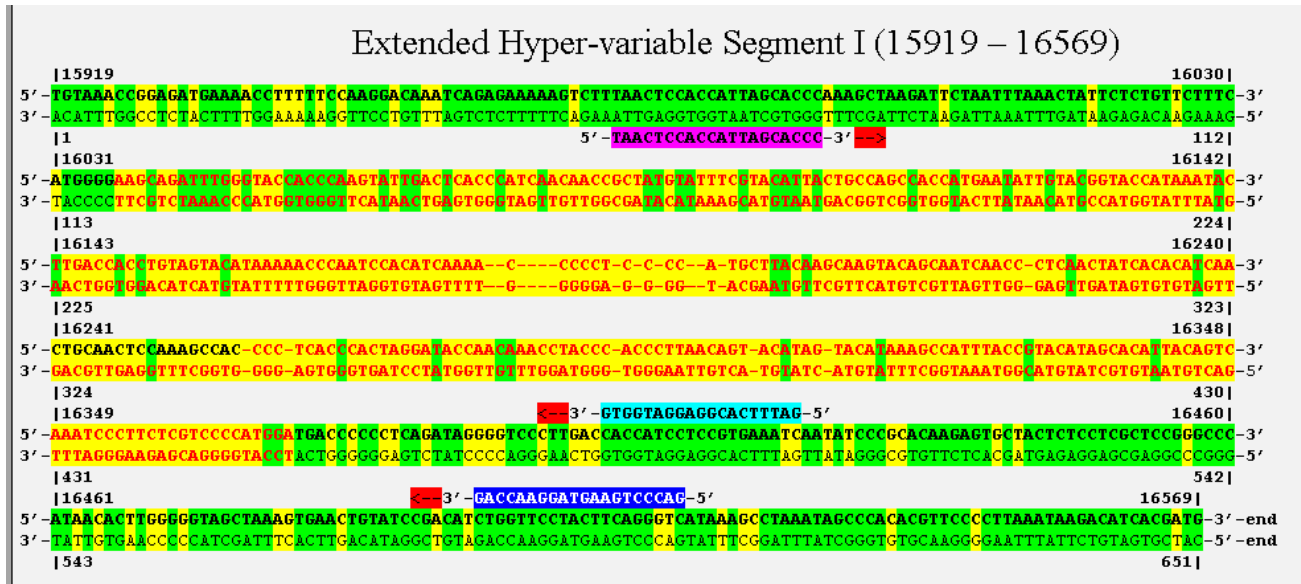
primery by neměly být vzájemně komplementární, hlavně na 3'konci

SLOŽENÍ REAKČNÍ SMĚSI

- Oligonukleotidové primery

tvorba nežádoucích sekundárních struktur (vlášenky), hlavně CG bohaté

Programy na návrh PCR primerů: Integrated Gene Technologies
Gene Script Primer Design
VizPrimer, CODEHOP, GeneFisher, Primer3, ...
BioMath (kalkulace T_m)

Komerční sady primerů pro modelové organismy: Roche

SABiosciences (Qiagen)

SLOŽENÍ REAKČNÍ SMĚSI

- **dNTP** (dTTP, dATP, dCTP, dGTP), ~ 200 μM každý (50 – 500 μM)

dUTP místo dTTP – jedna z metod prevence kontaminace

DNA s dUTP – degradace uracil-N-glykosylázou

přidána před zahájením reakce, inaktivace během prvního cyklu

nelze použít s polymerázami s „proofreading“ aktivitou (*Pfu*)

- **Templátová DNA**

Nemusí být známa kompletní sekvence, ale aspoň úseky pro návrh primerů

1 – 10 ng bakteriální DNA

0.1 – 1 ng plasmidové DNA

1 – 200 ng genomové DNA

2 μl cDNA / 50 μl

SLOŽENÍ REAKČNÍ SMĚSI

Mg²⁺ - nezbytné pro aktivitu polymeráz, zvyšují T_m
koncentrace pro *Taq* polymerázy 1.5 mM (200 μM dNTPs)
nutno optimalizovat (1 – 10 mM) nebo použít komerční pufr

Reakční pufr

složka	koncentrace	úloha
síran amonný	5–30 mM	usnadňuje rozvolnění DNA
BSA	50-500 ng / 50 μl	vazba inhibitorů (ze vzorku)
DMSO	2-10% (v/v)	snižuje T _m , usnadňuje annealing
DMF	< 10% (v/v)	snižuje T _m , usnadňuje annealing
formamid	1.25-10% (v/v)	snižuje T _m , vyšší specifita stabilizace polymerázy
glycerol	0.01-0.1% (v/v)	stabilizace polymerázy
PEG6000	5-15% (v/v)	stabilizace polymerázy
SDS	< 0.01%	zabraňuje agregaci polymerázy
spermidin		redukce nespecif. vazby polymerázy
Triton X-100	0.01% (v/v)	zabraňuje agregaci polymerázy
močovina	1-1.5 M	snižuje T _m , usnadňuje annealing

REAKČNÍ PODMÍNKY

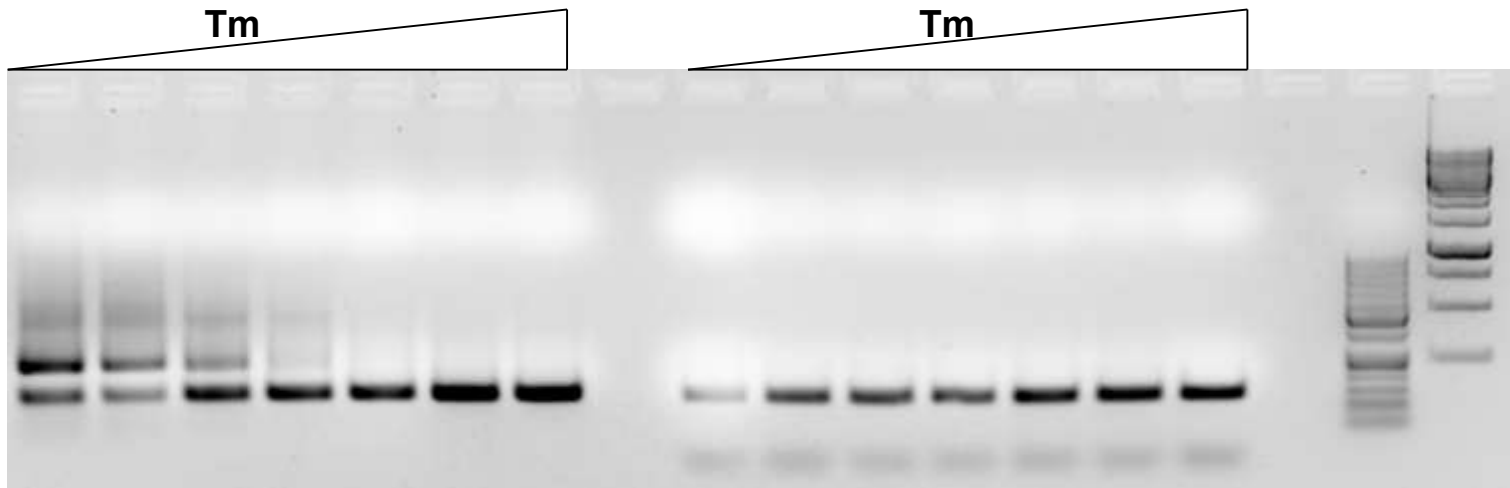
- **Denaturace** 95 °C (92 – 98 °C), 15 s pro krátké fragmenty (do ~1 kb)
30 – 60 s pro dlouhé fragmenty
delší časy – aktivace polymerázy, inaktivace glykosylázy
Denaturace dvouvláknové DNA
- **Nasedání (hybridizace) primerů** 50 - 55 °C (podle T_m duplexu DNA:primer)
OPTIMALIZACE!
20 - 30 s
- **Syntéza DNA** 72 °C (70 – 74 °C)
doba závislá na délce fragmentu (do 1 kb 30 – 60 s
6 – 10 kb až 10 min)

Počet cyklů: 25 – 35, vždy negativní kontrolu!!!
faktor zmnožení 2^n

Cyklery

OPTIMALIZACE TEPLoty NASEDÁNÍ PRIMERŮ

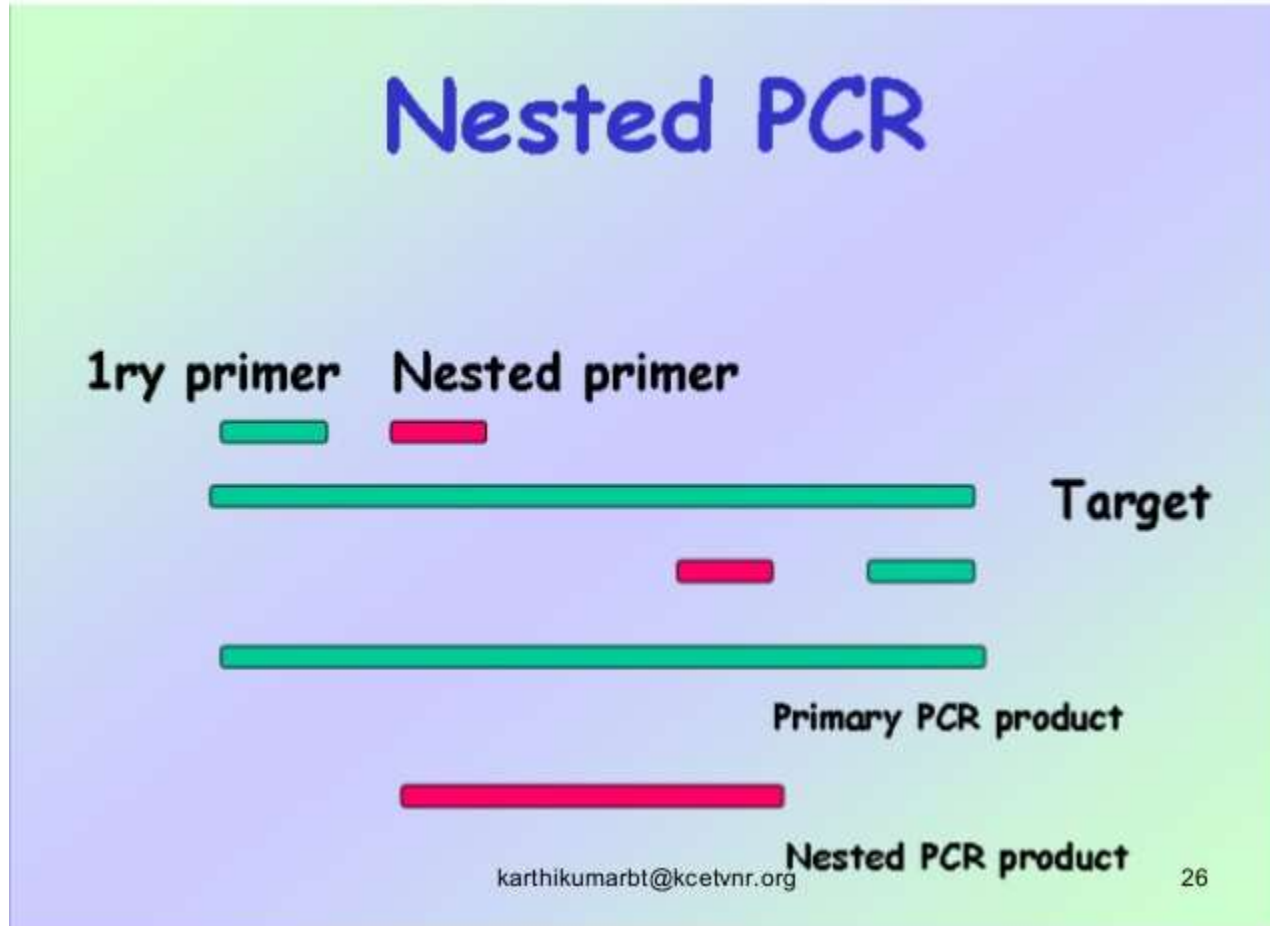
Gradientová PCR – sada PCR s postupně se zvyšující teplotou nasedání primerů
Gradientové cykly

Kontrola všech parametrů PCR – qPCR – kalibrační křivka - účinnost reakce

TYPY PCR - NESTED PCR

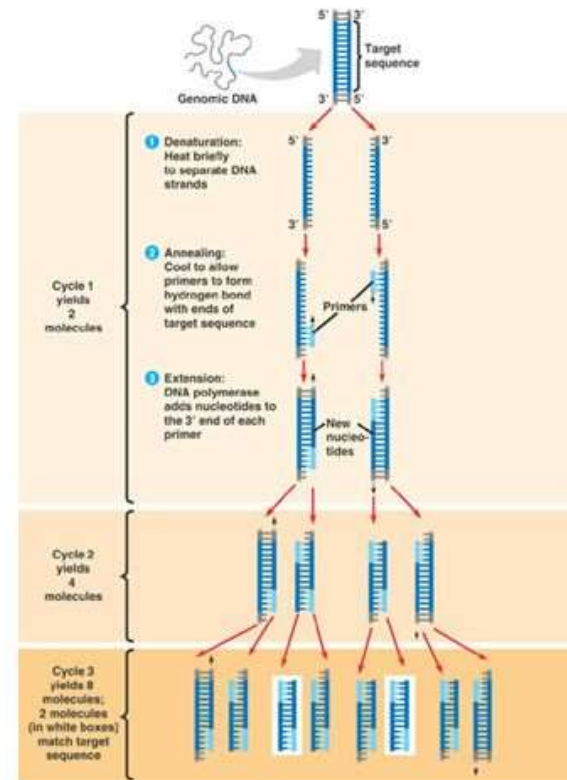
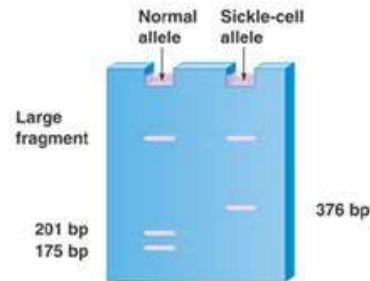
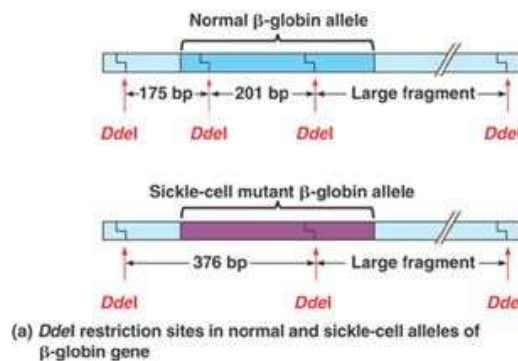
„Nested“ PCR: Amplifikace, templát – genomová DNA.
Reamplifikace – templátem je produkt první reakce.

TYPY PCR - PCR - RFLP

RFLP = Restriction fragment length polymorphism

Genetics Techniques: RFLP & PCR

TYPY PCR

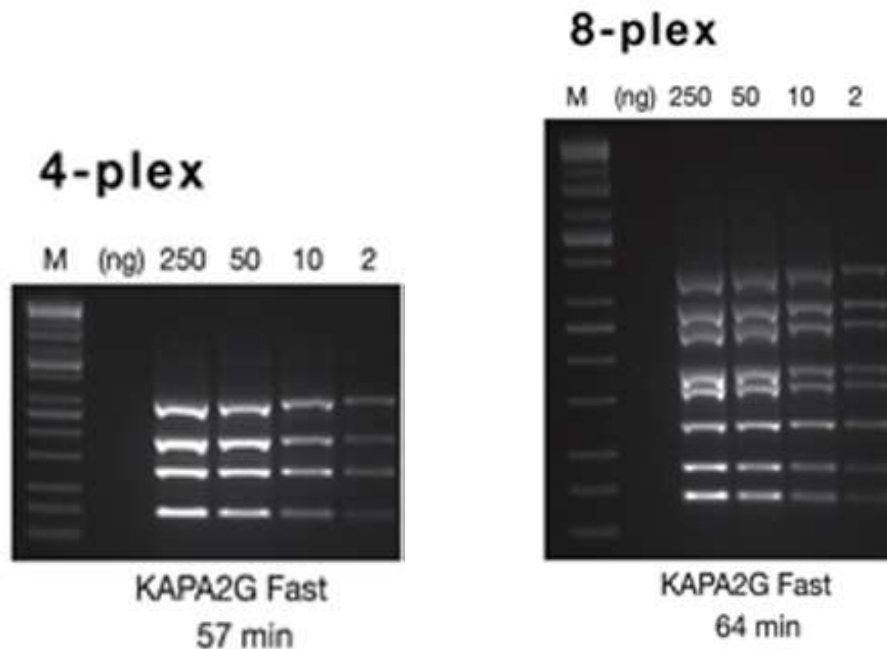
Multiplexová PCR: testování více delecí / bodových mutací v jedné reakci

komplikovaná optimalizace (návrh primerů)

hlavně v kvantitativním uspořádání s různými fluorescenčními barvami

Diagnostika delecí v genu pro dystrofin: 11 exonů na 3'konci v jedné reakci

7 exonů na 5'konci v jedné reakci

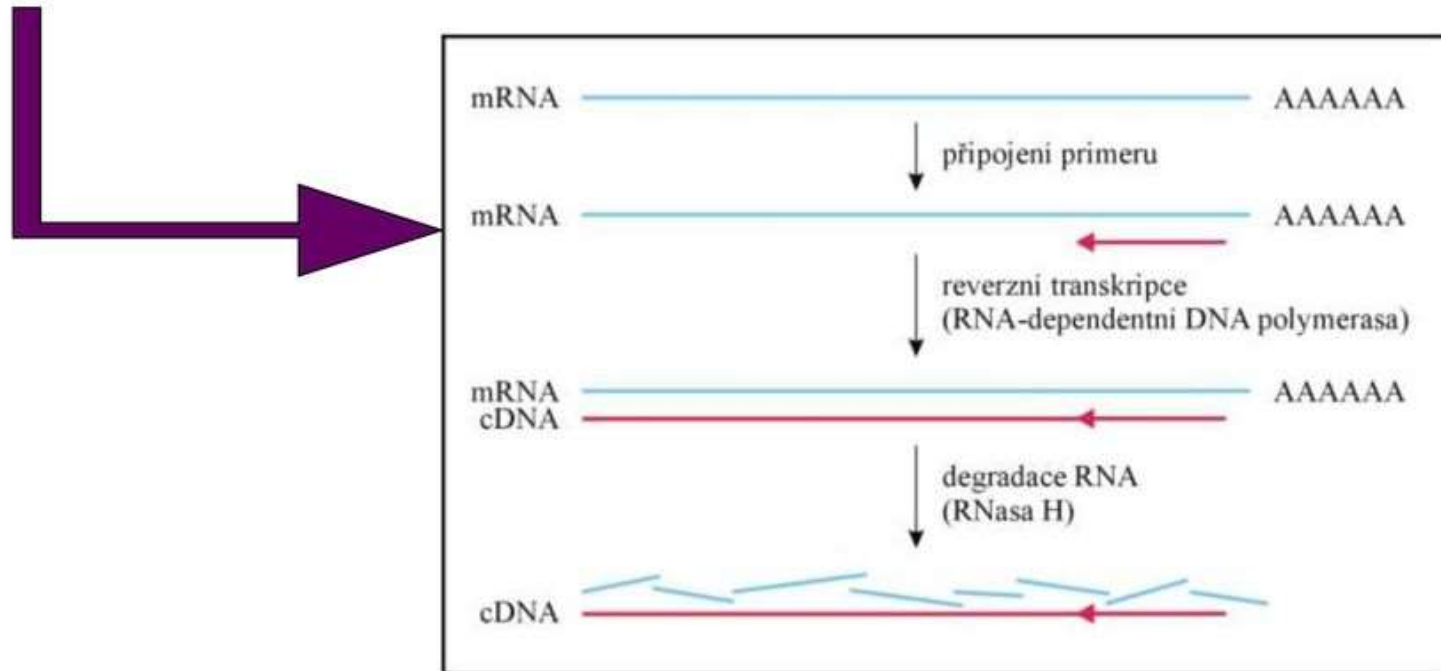

Reverzně transkripční - PCR

RT-PCR - polymerasová řetězová reakce s reverzní transkripcí

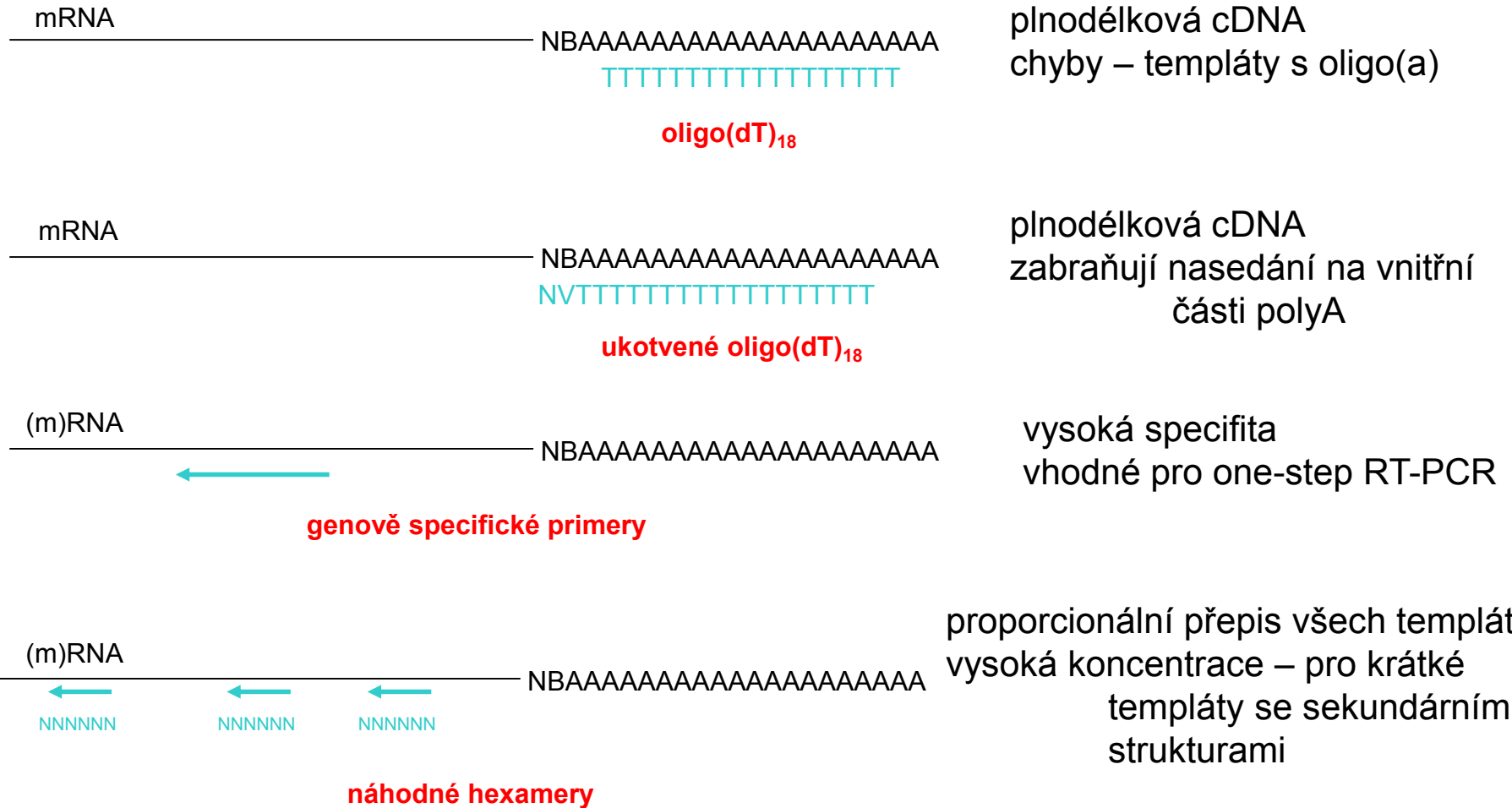
Reverzní transkripce

REVERZNÍ TRANSKRIPTÁZY

enzym	délka (kb)	teplotní optimum	citlivost	“difficult templates”	RNaseH	modif. nucleotidy
Transcriptor (Roche)	14	42-65	+++	+++	A	A
Expand (Roche)	14	42-50	++	+	N	A
AMV	12	42 (až 60)	++	+	A	A
M-MuLV	10	37	+	+(+)	A	A
<i>C. therm.</i>	3	60-70	++	+++	N	A
<i>Tth</i>	1	55-70	+	+	N	A

PRIMERY PRO RT

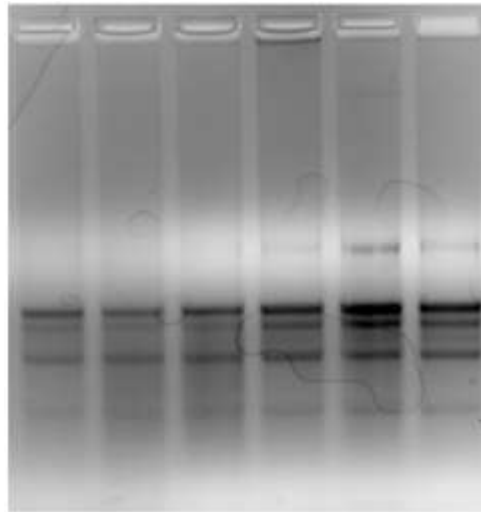

KVALITA TEMPLÁTU (RNA)

Analýza transkripce genů – izolace mRNA (smír 0.5 – 800 kb, většina 1.5 – 2 kb)

Celková RNA – bandy 18S, 28S rRNA

rostlinná RNA (*A. thaliana*)

JEDNOKROKOVÁ RT-PCR

Reverzní transkripce a PCR v jedné reakci

Vysoce kvalitní RNA, množství do reakce musí být stanoveno empiricky
(dle množství transkriptu a použitého enzymu)

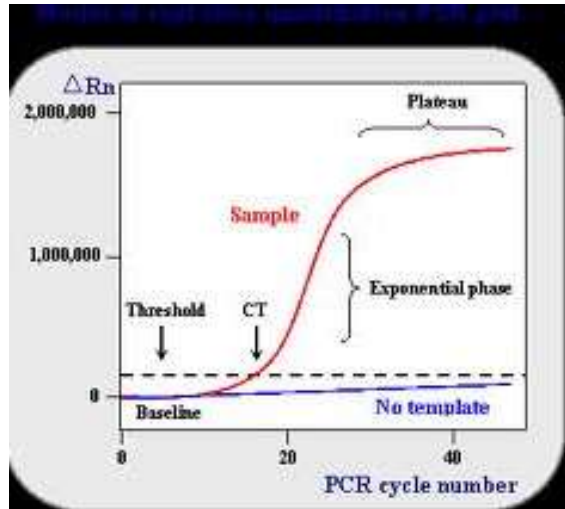
Sekvenčně specifické primery

- RT při 50 – 60 °C
- počáteční denaturace
- PCR

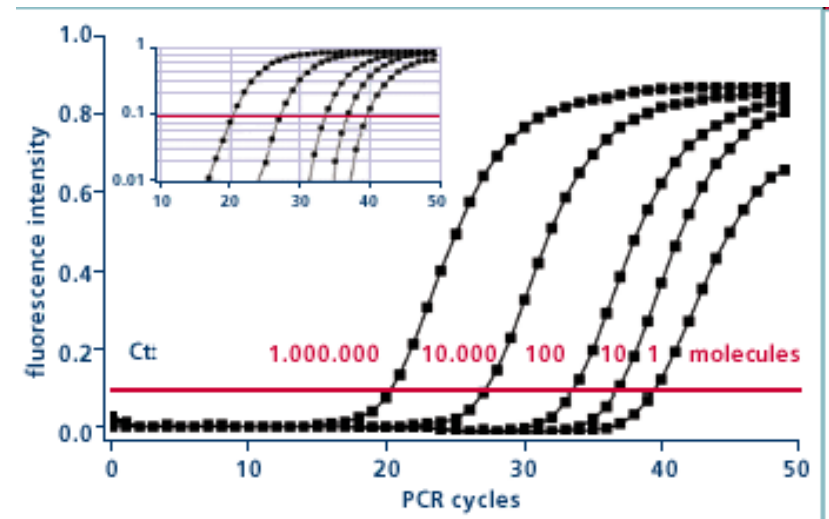
KVANTITATIVNÍ RT-PCR

Současná amplifikace a detekce produktu v přítomnosti fluorescenční látky

- rychlejší (bez elfo)
- spolehlivé výsledky, citlivá detekce

<http://www.ncbi.nlm.nih.gov>

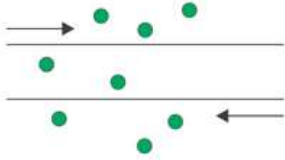
<http://www.bio-equip.cn/>

Exponenciální fáze: $N_n = N_0 \times (E_{\text{const}})^n$

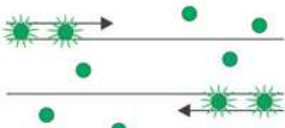
End-point fáze: $N_n = N_0 \times (E_{\text{var}})^n$

SEKVENČNĚ NESPECIFICKÁ ANALÝZA

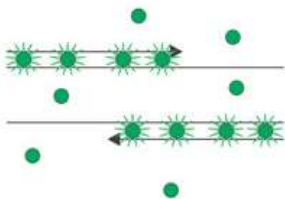
Annealing phase

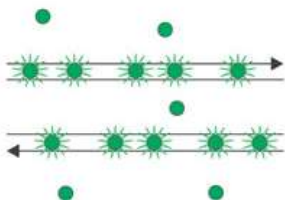
Extension phase (I)

Extension phase (II)

End of PCR cycle

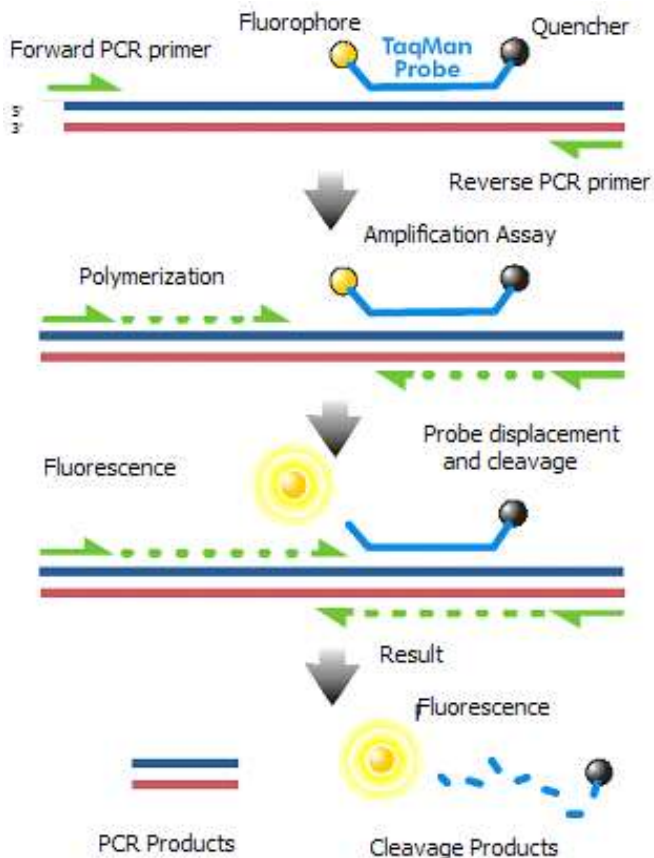

SYBR Green I

- fluorescence výrazně roste po vazbě na dsDNA
- signál při 530 nm, detekce na konci každého cyklu
- relativně snadný návrh primerů a optimalizace PCR
- pozor na nespecifické produkty (dimery primerů)!!!
  - vždy na konci melting analýza
  - detekce fluorescence za vyšší teploty
- RT s oligo-dT nebo random nonamery, analýza více genů z jedné cDNA
- hand-made mixy s hot start polymerázou (náročné na přesnost pipetování – reproducibilita)
- komerční mixy – přidávají se pouze primery a templát
- reakce v multiplikátech (nejméně triplikáty), biologické repliky

SEKVENČNĚ SPECIFICKÁ ANALÝZA

Využití oligonukleotidových sond
komplementárních k PCR produktu
Vysoce specifická analýza

Hydrolytické próby

- reportérový fluorochrom v blízkosti zhášeče
- během amplifikace – hydrolýza próby
  - oddělení fluorochromu a zhášeče
  - detekce fluorescence
- během PCR exponenciálně roste množství volných fluorochromů

TaqMan próby:

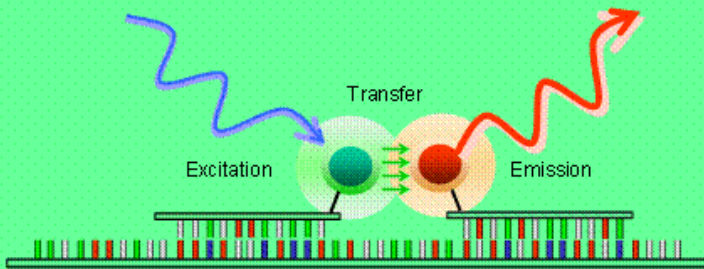
Firemní knihovny

Validované sety (primery + próba) pro kvantifikaci transkripce v modelových organismech (člověk, myš, krysa, primáti, *Drosophila*, *Caenorhabditis elegans*, *Arabidopsis*)

SEKVENČNĚ SPECIFICKÁ ANALÝZA

FRET Probes

Hybridizační próby

- dvě próby, jedna značená (3´) donorovým fluorochromem (fluorescein), druhá (5´) akceptorovým fluorochromem, homologní k vnitřní části amplifikovaného úseku
- po hybridizaci – próby v těsné blízkosti
- fluorescein je excitován modrým světlem – emise zeleného světla – emitované světlo excituje akceptorivý fluorochrom – detekce
- amplifikace – může hybridizovat více prób - vyšší signál detekované fluorescence

FRET – fluorescence resonance energy transfer

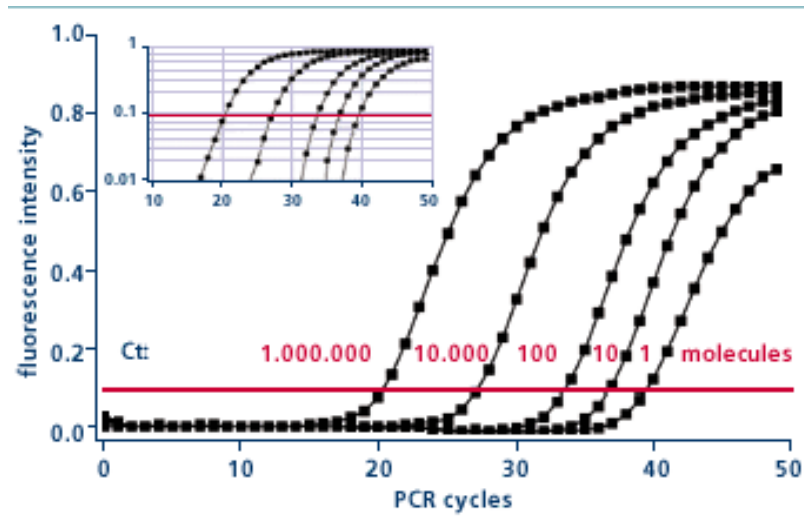
Výhoda: próby jsou během PCR stabilní

METODY KVANTIFIKACE

Ct (CP) – cyklus, ve kterém fluorescence stoupne nad detekční limit přístroje závisí na počáteční koncentraci templátu:

nižší koncentrace templátu – vyšší Ct

vyšší koncentrace templátu – nižší Ct

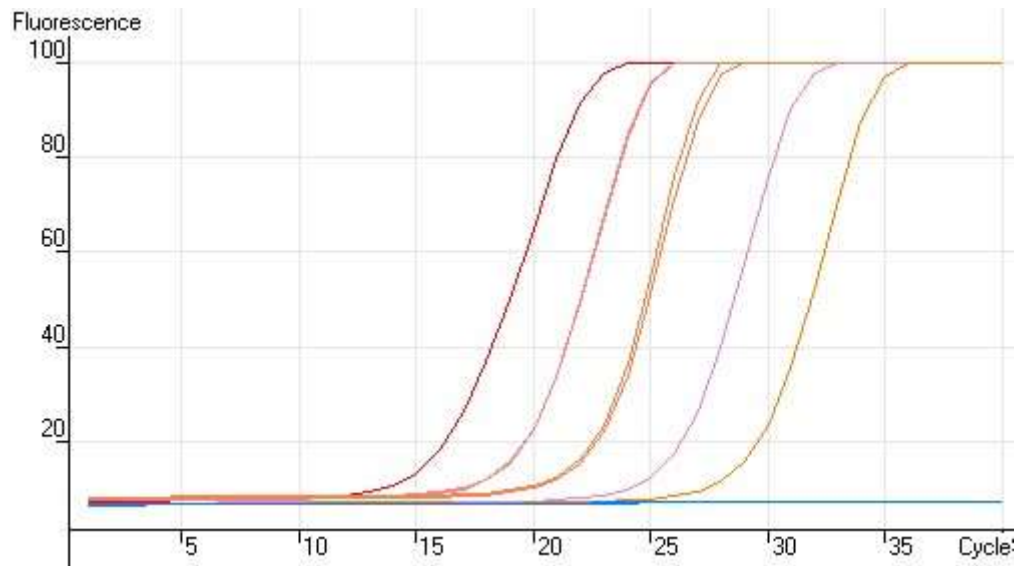

<http://www.bio-equip.cn/>

ABSOLUTNÍ KVANTIFIKACE

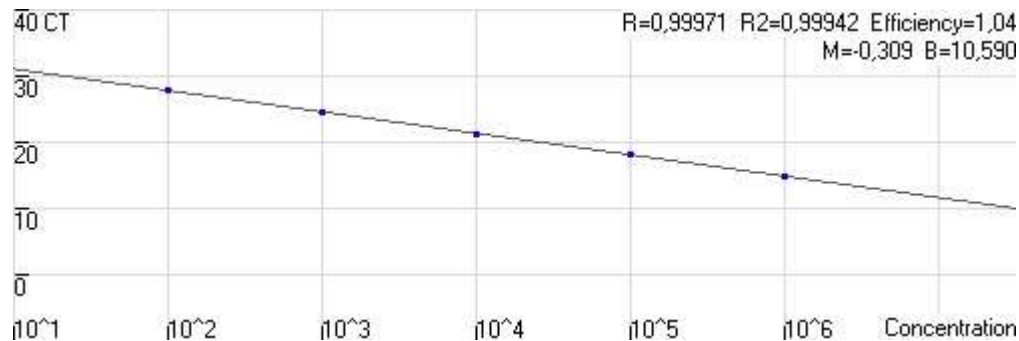
Koncentrace templátu je vyjádřena v absolutních číslech
(kopie, $\mu\text{g}/\mu\text{l}$)

KALIBRAČNÍ KŘIVKA – vzorky standardů o známé koncentraci

ABSOLUTNÍ KVANTIFIKACE

KALIBRAČNÍ KŘIVKA – vzorky standardů o známé koncentraci

R – korelační koeficient (% dat v souladu se statistickou hypotézou)

B – „intercept“, teoretické množství kopií detekovatelné v 1. cyklu

M – sklon (směrnice) přímky, zásadní pro výpočet efektivity reakce

Optimální parametry: $M = -3.332$

$$E = 1 \quad (E = (10^{-1/M}) - 1)$$

amplifikace 2

KALIBRAČNÍ KŘIVKA - OPTIMALIZACE PCR

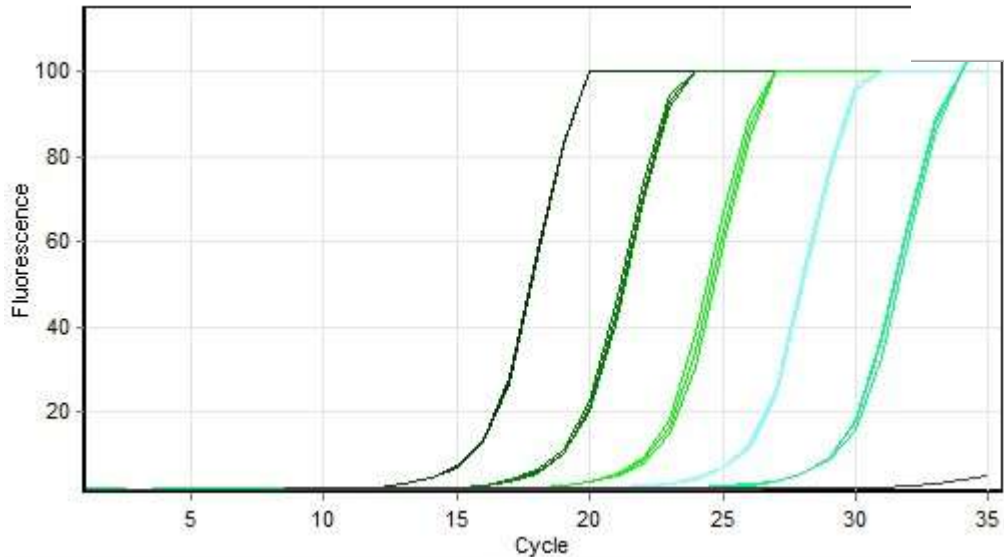
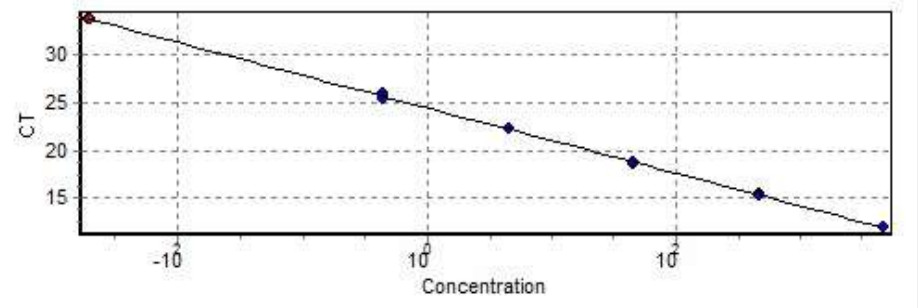
Kalibrační křivka s parametry blízcími se optimu – optimální podmínky PCR

návrh primerů

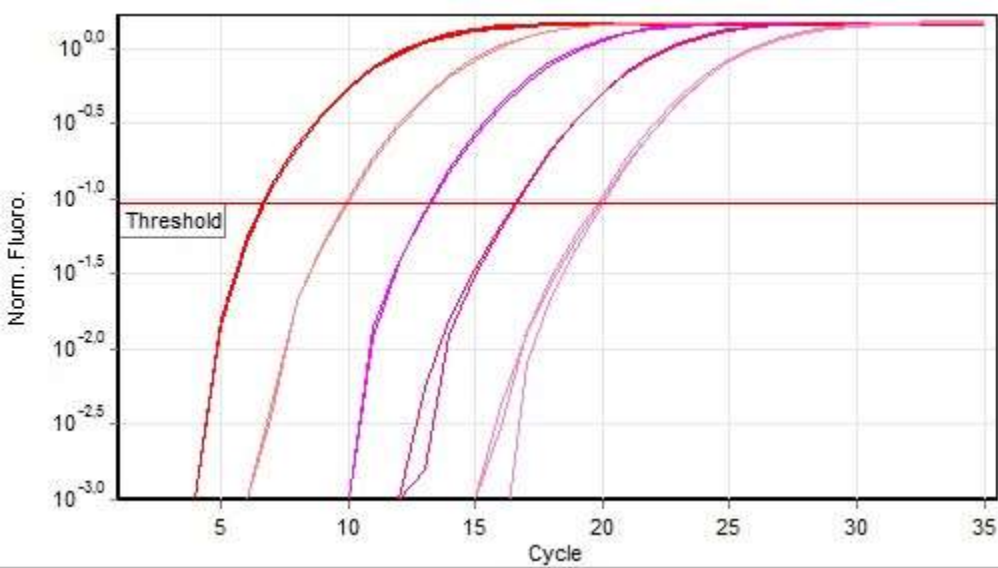
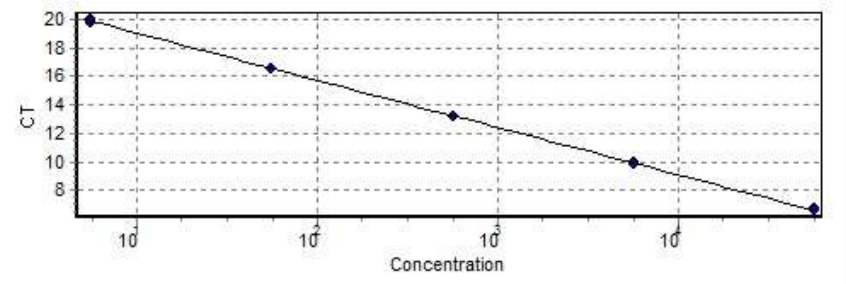
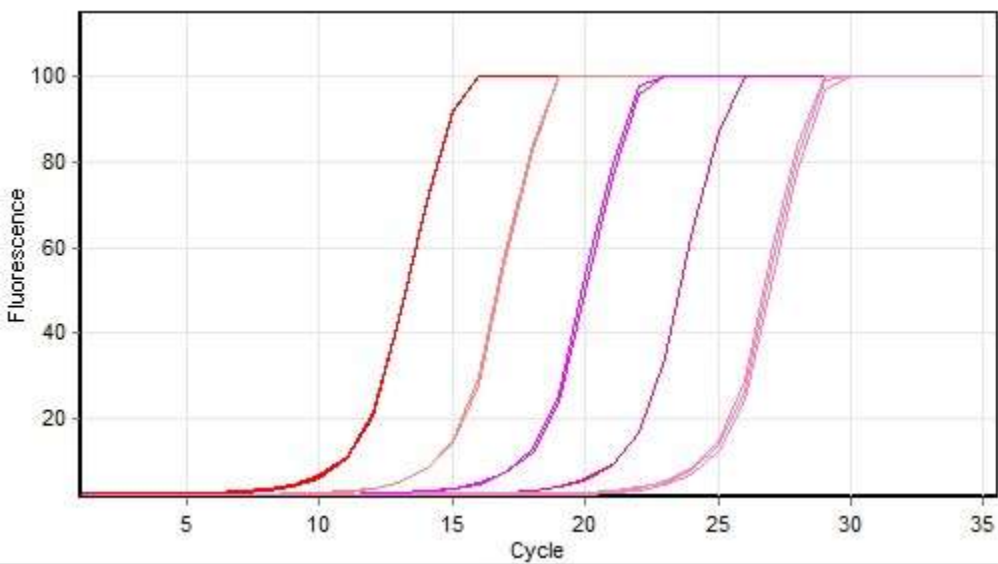
teplota nasedání primerů

časy

koncentrace primerů

Reaction efficiency (*)	0,96336 (* = $10^{(-1/m) - 1}$)
M	-3,41298
B	24,42021
R Value	0,99963
R^2 Value	0,99926

Reaction efficiency (*)	1,00413 (* = $10^{(-1/m)} - 1$)
M	-3,31208
B	22,34521
R Value	0,99991
R ² Value	0,99981

ABSOLUTNÍ KVANTIFIKACE

- vlastní analýzu je nutno provádět za stejných podmínek jako kalibrační křivku
- koncentrace analyzovaných vzorků by měly ležet mezi mezními body kalibrační křivky
- efektivita amplifikace standardů a analyzovaných vzorků musí být stejná!!!!

RELATIVNÍ KVANTIFIKACE

Srovnání množství transkriptu mezi více vzorky relativně k transkripci referenčního genu

REFERENČNÍ GEN – konstantní množství ve všech analyzovaných vzorcích
amplifikován v separátní reakci nebo současně (multiplex PCR)

Bez korekce na efektivitu reakce:

$$R = 2^{-\Delta\Delta Ct}$$

$$\Delta\Delta Ct = \Delta Ct (\text{vzorek}) - \Delta Ct (\text{kontrola, kalibrátor})$$

$$\Delta Ct (\text{vzorek}) = Ct(\text{analyzovaný gen}) - Ct(\text{referenční gen})$$

$$\Delta Ct (\text{kontrola}) = Ct(\text{analyzovaný gen}) - Ct(\text{referenční gen})$$

Korekce na efektivitu reakce:

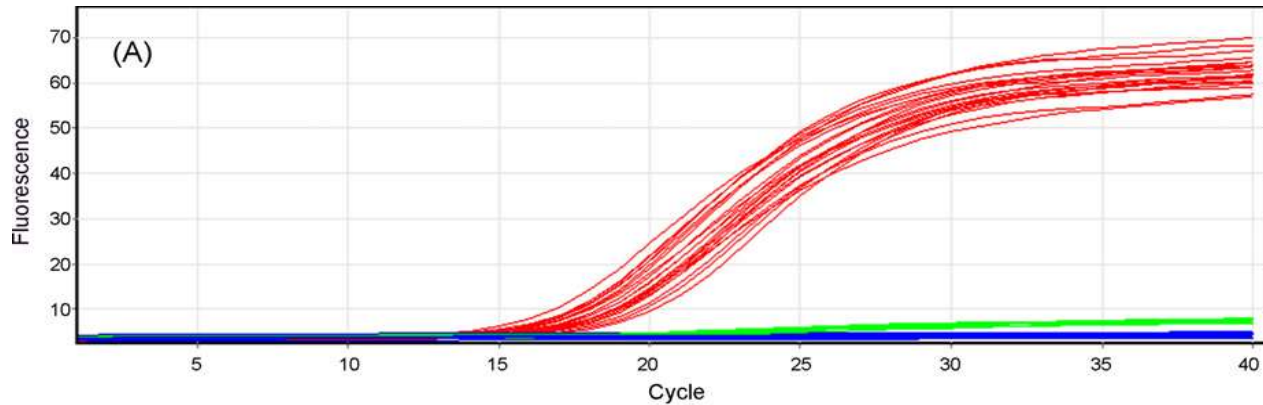
$$R = (E_{\text{gen}})^{\Delta Ct(\text{gen})} / (E_{\text{ref.gen}})^{\Delta Ct(\text{ref.gen})}$$

$$Ct(\text{kontrola}) - Ct(\text{vzorek})$$

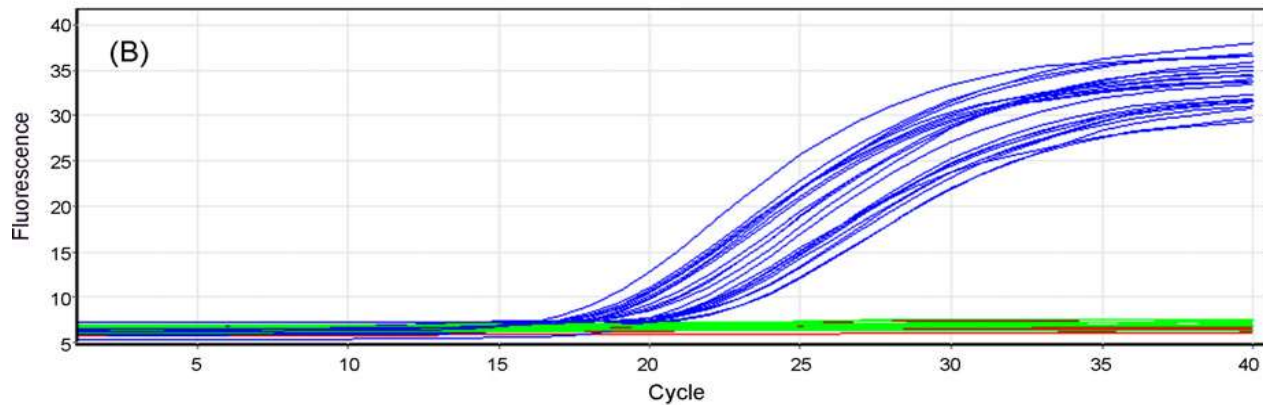
$$Ct(\text{kontrola}) - Ct(\text{vzorek})$$

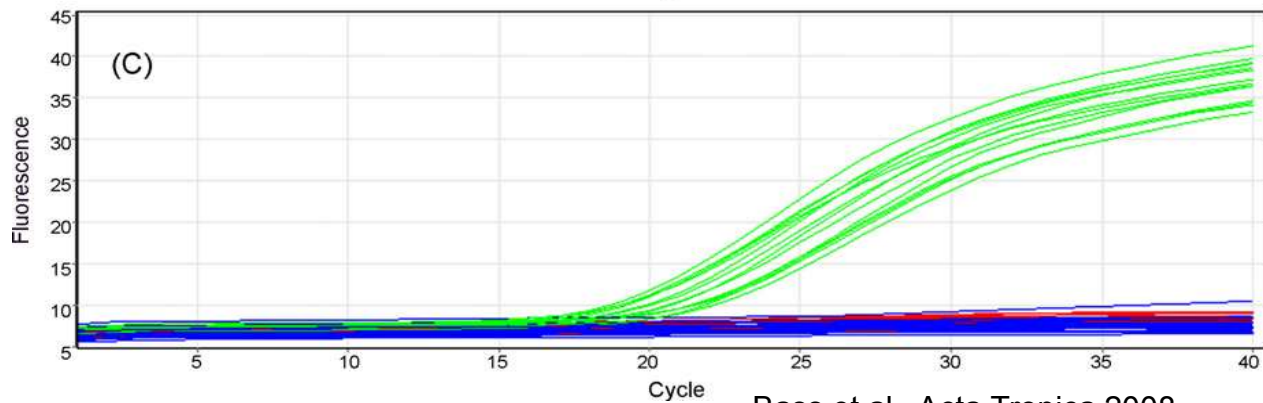
MULTIPLEX qPCR

VIC yellow (530nm excitation and 555nm emission)

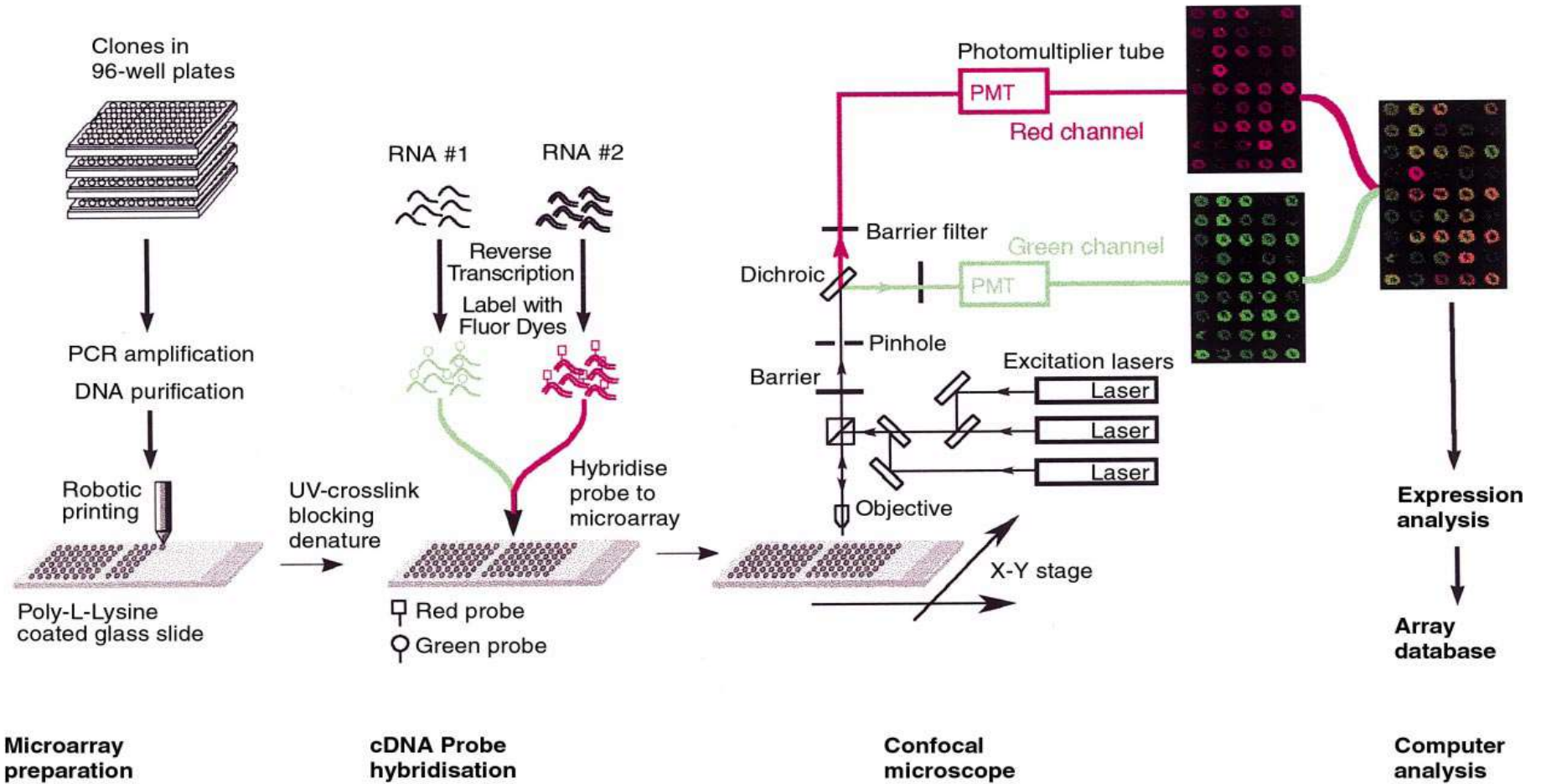

Cy5 green (470nm excitation and 510 emission)

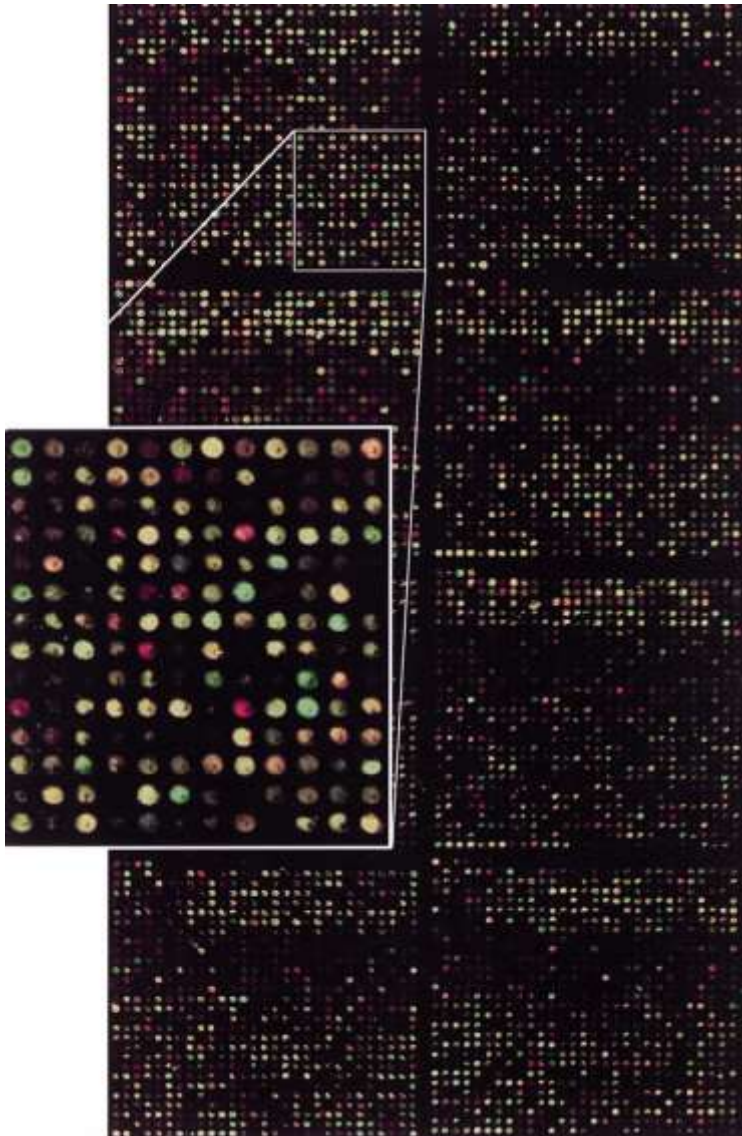

FAM red (625nm excitation and 660 nm emission)

cDNA MICROARRAYS

cDNA MICROARRAYS

Děkuji za Vaši pozornost

WHAT IS PCR USED FOR?

